

УДК 37.035:364.465

В.В. Пижук

ПРОБЛЕМА ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ДІЯЧІВ

Анотація. У статті розглянуто розвиток громадянського виховання на основі педагогічних ідей українських громадських діячів. Проаналізовано проблеми громадянського виховання в українській державі.

Ключові слова: громадянське виховання, держава, демократія, патріот.

Summary. The article is devoted to the development of civil education on the basis of pedagogical ideas of the Ukrainian public persons. Problems of civil education in Ukraine are analysed. The analysis of historical heritage is actual in examining of this problem. Many Ukrainian public persons expressed own opinion about the problem of citizen education. The important thing is to listen to their thoughts and arguments. The purpose of the article consists of profound understanding of the civil education problem in Ukraine.

Keywords: civil education, state, democracy, patriot.

Постановка проблеми. Нині, коли відбувається активний розвиток демократизації держави, громадянське виховання є одним із найважливіших завдань, які розв'язує система освіти. Формується національна демократична держава, і однією з передумов її існування є лояльний до держави громадянин, що дотримується демократичних цінностей та настанов у своїй поведінці.

Український народ за історію свого існування пережив багато страждання, але віра у своє коріння, у свій спадок, у свої сили допомогла йому вижити і ствердитись у світі. Тому розкриваючи тему громадянського виховання ми не можемо не звернутися до досвіду минулого, а саме до роздумів громадських діячів, мислителів та педагогів.

Аналіз основних досліджень. Проблема громадянського виховання завжди привертала до себе увагу філософів, педагогів і психологів. Ще стародавні мислителі (Аристотель, Платон, Плутарх, Сократ) з'ясували суть громадянського виховання, обґрунтували шляхи і методи його реалізації. Ці ідеї знайшли свій подальший розвиток у працях А. Адлера, Г. Гегеля, Д. Локка, Ж – Ж. Руссо, З. Фрейда. Такі видатні українські діячі, як В. Антонович, М. Драгоманов, С. Русова, І. Огієнко, Г. Ващенко, Б. Грінченко, А. Макаренко, М. Грушевський, В. Сухомлинський та багато інших звертали увагу у своїх роботах на особливе значення формування громадянської свідомості підростаючої особистості.

Мета статті полягає в аналізі педагогічної спадщини педагогів, політиків та громадських діячів українського суспільства минулого для поглибленого розуміння проблеми громадянського виховання в українській державі.

Виклад основного матеріалу. Розвиток громадянського виховання на території України завжди був тісно пов'язаний з політичним та культурним життям держави, тому аналіз історичної спадщини є актуальним у розгляданні даної проблеми. Багато українських громадських діячів висловлювали своє бачення проблеми виховання громадянина. Тому є важливим дослухатись до їх думок та міркувань.

Так, наприклад, Тарас Григорович Шевченко хоч ніколи і не був учителем і, окрім «Букваря Южнорусского», не написав ніяких педагогічних творів, але своїми поетичними творами, повістями, драмами заклав основи тієї екопсихологічної системи особистості, яка, згідно з російською вченою Г.О. Глоговою, становить своєрідний внутрішній психологічний «дім», усі компоненти якого «взаємопов'язані, пригнані один до одного» і забезпечують людині «стабільність її внутрішнього духовного світу».

Без створених великим поетом яскравих образів кращих представників українського народу, близького серцю кожного українця образу неньки – Україні важко виховувати глибокі патріотичні почуття у підростаючого покоління в цей складний, суперечливий, доленосний час.

В основі освітньо-виховного ідеалу Шевченка – щира, працьовита, духовно багата людина, яка, з одного боку, і «чужому» навчається і «свого» не цурається, а з іншого –

здатна «все розібрати» і «спитати» себе: «Що ми? Чий ми? Яких батьків? За що закуті?»

Великі надії Шевченко покладав на недільні школи, намагався їм всіляко допомагати (передавав частину коштів, отриманих від реалізації «Кобзаря»). Намагаючись прислужитися справі українського шкільництва, підготував до видання «Буквар Южно-русский», яким започаткував свій план створення дешевих, доступних для всіх дітей шкільних підручників. Шевченко мріяв про справжню народну школу, в якій би навчалися рідною мовою всі діти без будь-яких обмежень [3].

Український письменник та педагог Ю. Федькович вважав важливим фактором у вихованні є народність. У статті «Про школу і шкільні підручники» він зазначав, що головний критерій народності — народна мова, народні звичаї, народна поезія. Цікаві його думки стосовно дидактичних проблем. Був переконаний, що в навчанні слід використовувати методи, які розвивають і збагачують дітей. На його думку, методи навчання мають забезпечити самостійність «бачити, думати, говорити». Виходячи з цього, у своєму «Букварі для селянських дітей на Буковині» він умістив тексти, які сприяли пробудженню в них допитливості та формуванню високих моральних якостей. Якщо дитина буде знати рідну мову, звичаї, літературу, якщо вона буде патріотом то у майбутньому вона стане гідним громадянином держави. На мою думку народ є народом тільки тоді, коли складається з небайдужих людей, які цілісно розуміють своє місце у державі, які є громадянами свого суспільства [3].

Іван Франко вважав, що повного розквіту рідного шкільництва, української педагогіки, освіти й науки, педагогічної й національної культури можна досягти тільки за умов самостійної Української держави. Він боровся за українську національну школу демократичного характеру й гуманістичного спрямування, обстоював необхідність створення підручників високого наукового рівня. Мету виховання І. Франко вбачав у всебічній підготовці молодого покоління до здійснення найвищого ідеалу нації – осягнення власної державності, до активної творчої участі в розбудові рідної духовної й матеріальної культури, а через неї до участі у вселюдській культурі. Національне виховання, на його думку, це – творення і безупинне вдосконалення нації. Основними рисами українця мають бути: свідомий патріотизм, висока моральність, вихованість, господарність, освіченість, професіоналізм, фізична й естетична досконалість, витривалість, підприємливість, ініціативність тощо. І. Франко зробив великий внесок у висвітлення української народної педагогіки і на педагогіки в цілому [3].

Михайло Сергійович Грушевський - професор, видатний історик, публіцист, перший Президент України. Вважав українську історію могутнім засобом громадського виховання, важливим моральним елементом навчального змісту.

М. Грушевський стверджував, що серед найважливіших потреб розвитку національного виховання є потреба рідної школи, без якої народ ніколи не зможе вибитися на

самостійну дорогу життя і залишатиметься лише пасинком чужих народів. Зважаючи на це, навчання рідною мовою вважав головним принципом організації народної освіти. Намагаючись втілити цей принцип у життя, видав «Історію українського народу», «Коротку історію України», «Ілюстровану історію України», інші навчально-методичні посібники. Написав низку статей, у яких обстоював виховну роль історичної пам'яті українського народу. Згодом об'єднав їх у збірки: «Хто такі українці й чого вони хочуть», «На порозі Нової України», «Вільна Україна».

Намагаючись донести слово української науки та освіти до читача, ініціював у 1899 р. створення «Української Видавничої Спілки» – першого в Україні українського видавництва. Таким чином намагався показати, що саме мова та історія рідного народу зможе виховати громадянина держави [3].

Всі вищезазначені особи нам більше відомі як політики, письменники та громадські діячі, але їх педагогічний вплив на українське громадянське виховання є безцінним. Вони розуміли, що виховання громадянина є першочерговим завданням держави. Виховання рідним словом займало в їх педагогічній думці особливе місце, адже рідна мова несе у собі дух народу і його спадщину. Виховати громадянина – це виховати патріота, який буде любити і розуміти свою державу.

Згадуючи педагогічні думки минулого особливе місце займають вчення двох геніїв радянської педагогіки, які стали вчителями для всіх сучасних педагогів. Звісно – це Макаренко і Сухомлинський. Ці два «вчителі» перевернули всю педагогіку і розкрили багато секретів виховання і навчання.

Антон Семенович Макаренко як видатний український педагог, класик української та світової педагогіки робив усе можливе, щоб виховати справжнього громадянина своєї Вітчизни - людину морально стійку, працювиту, творчу, колективістську, всебічно розвинену. Його погляди на мету й основні завдання виховання співзвучні з вимогами сучасного Закону України «Про освіту», Державної національної програми «Освіта», Концепції національного виховання, в яких наголошується, що метою виховання в сучасній українській школі є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору [4]. Певна річ, на перше місце у всіх державних документах, присвячених проблемам освіти, навчання й виховання в загальноосвітній і вищій школі ставиться виховання громадянина незалежної Української держави, формування у нього самоусвідомлення в необхідності оволодіння українською мовою як найкращим виразником духовної культури народу [1; 36].

У свою чергу В. Сухомлинський свою педагогічну концепцію будував на високогуманних та демократичних засадах. Він органічно поєднував класичну і народну педагогіку. Особливу увагу В.Сухомлинський приділяє школі

як осередку культури. Проте цю роль, на його думку, вона може виконати лише за умови, що в її діяльності пануватимуть чотири культури: Батьківщини, Людини, Матері й рідного Слова. Громадське бачення світу – це жива плоть і кров моральності, наголошував педагог і прагнув, щоб вихованці не тільки розуміли добро і зло, справедливість і несправедливість, ненависть до соціального зла, безчестя, несправедливості. Педагог вважав, що без усвідомлення величної ідеї Батьківщини людина не може бачити часточку своєї рідної Вітчизни у рідному селі, у рідному місті, вона не відчуває гарячої потреби щось зробити для звеличення України. Він створював умови для розвитку, формування активної громадянської позиції кожного вихованця. Громадянське життя – ціла ділянка виховної роботи. В.Сухомлинський завжди прагнув до органічної єдності громадянських думок, почуттів і діяльності, щоб почуття, переживання знаходили свій вияв у благородних вчинках, у праці для людей, для суспільства, для Вітчизни [2; 120].

Висновки. У сьогоденні умовах розбудови громадянського суспільства становлення патріотизму, національної самосвідомості юних громадян має стати центральним нервом усієї діяльності навчального закладу, а недостатня увага до цього надзвичайно важливого аспекту сприяє поглибленню духовної кризи молодих поколінь.

Поняття патріотизму виражає найвищу і найсильнішу духовну силу, що зумовлює активну життєву позицію людини. Завдяки почуттю патріотизму людина стає сильною, здатною творити і розбудовувати свою національну державу, що виступає гарантом стабільності й могутності народу, його безсмертя.

Сьогоднішньому суспільству потрібно зрозуміти важливість громадянського виховання. Історія нас вчить, що виховання патріотичних почуттів у молодого покоління є надзвичайно важливою справою. У всі часи громадянське виховання відігравало провідну роль у розвитку суспільства. Воно покликано виховувати у молодій людині високі моральні ідеали, почуття любові до своєї Батьківщини, потреби у служінні їй. Відомо, що основні риси громадянина формуються в молодому віці, під впливом загальнонародних, національних цінностей, у взаємодії особистості із суспільством, яке на кожному етапі представляють сім'я, школа, різноманітні колективи. Таким чином ми бачимо, що проблемою громадянського виховання потрібно займатися якомога раніше і вона повинна бути винесеною на загальнодержавний рівень.

Список використаних джерел:

1. Макаренко А.С Теория и практика коммунистического воспитания / А.С. Макаренко – К.: Радянська школа, 1985. – 276 с.
2. Сухомлинський В.А. Избранное / В.А. Сухомлинський – К.: Радянська школа, 1985. – 560 с.
3. Refine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: www.refine.org.ua – назва з екрана.
4. Освіта. ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://ru.osvita.ua/> – назва з екрана.

УДК 78.067

О.В. Погода, О.О. Цуранова

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВИКОНАВСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МУЗИКАНТА-ІНСТРУМЕНТАЛІСТА

Анотація. У статті висвітлюється розвиток виконавських здібностей як умови професійної майстерності музиканта-інструменталіста. Розвиток виконавських здібностей музиканта-інструменталіста інтегрує в собі професійні й особистісні риси виконавця, які спрямовані на відтворення художніх ідей та образів музичного твору.

Ключові слова: виконавські здібності, музикант-інструменталіст, сценічна майстерність.

Pogoda O., Tsuranova O. Some aspects of the performing abilities as a condition of professional skill of the musician-instrumentalist.

The article deals with the development of executive abilities as a condition of professional skill-instrumentalist musician. The development of executive skills-instrumentalist musician integrates a professional musician and personality traits that aim to reproduce artistic ideas and images in music.